

PRON.: *bilafrānka*, allí, 1932 (exc. 165), enq. de 1960 (xxvi, 121-3). Vila fundada l'a. 1095 (Alart, *BuSoAgrPyrOr.* x, 79); 1095: *Villa libera Confluentis* (id. ib. 83); 1346: *Uilafrancha*, passim, en el Cartoral de Vilafranca, compilat aquell any, que vaig despullar, en xerografia a l'Arx. de Perpinyà el 1983, 66 fulls, format 3; la 2ª part, que ocupa els fulls 37-45 és el *Liber Stilorum*: «*Stils*» usances jurídiques confirmades el 1371 per Pere el Cerimoniós i copiades notarialment dins el mateix S. XIV (p. p. Alart). que el 10 dóna com obra de 1337: *Villefranche Confluentis* (p. 17); 1359: *Vilafrancha* (CoDoACA XII, 116); 1375: *Villafrancha Confluentis* (Alart, *Do.Ge.Hi.* 19; Ponsich, *Top.* 127); 1090: *Villa Francha* i *V. Libera*, i moltes cites de *Vi(D)la Francha* des de 1095.

·II-. Vilafranca del Penedès.

PRON. *bilafrānka* i gentil. *vilafrankins* a St. Sadurní d'Anoia (Casac. 1920).

MENC. ANT. 1183: *Villam Francham* (*Cart.* St. Cugat III, 293); 1190: B. clerici de *Vilafrancha* (ib. p. 32); 1209: *Villafranca de Pinnatensi* (Balari, *Orig.* 45); 1211: *Villa Libera* (Mas, *N.H.Bna.* XII.127); 1233: *Villam Francam* (Id. XII, 255); 1356: *Villafranca Penitentium* (!) (BSAL VIII, 347b); 1359: *Vilafrancha de Penades* (CoDoACA XII, 27). Cf. «*Vilafranca del Panadès y su comarca: Apuntes históricos entresacados del llamado Libro Vert y de varios cronistas*», 362 pp., Vilfn. 1887. A Coy i Cotonat, *Vilafranca del P., su historia y monumentos*, 607 pp., Bna. 1909.

·III-. V. del Maestrat.

PRON. POP.: encara que la pron. *bilafrānka* s'havien estès molt (cf. la nota inicial d'aquest art.), alguns havien mantingut la bona: *bilafrānka* oït als paguesos del *Mas de l'Alfarder* (te. Vistabella nov. 1935, Ll j, 74) *bilafrānka* a gent d'Ares i de Benassal aquells dies.

A Xiva de Mlla. sento de primer: *Bił* però afegint: «és veritat que molts diuen *bilafrānka*» (xxvii, 159). Gentilici: *vilafranquins* Gaietà Huguet i a Torreblanca (J.G.M., 1935).

MENC. ANT. S. XVI: *Villafranca* (*Memor. Muñoz*, BSCC XIV 431); 1609: *Villafranca*, 145 cases de criells, senyorejats per *So Magestad* (Reglā, p. 104). No figura en els censos de moriscos del S. XVI. Cf. la bona i instructiva descripció que en dóna J.M. Espinàs, *Viatge a l'Alt Maestrat*, 69-72. D'acord amb ell, que el determinatiu oficial *Villafranca del Cid*, no té ni el més petit ús local, ni cap fonament històric ni documental: la coneguda idea fixa castellana. Té valor i interès toponímic el treball de J. Puig «Correspondencia de algunos nombres de lindes de *Vill. del Cid*» (1949, BSCC XXVI, nº 1); i Josep Monferrer i Guardiola, *Plano Guía de Vilafranca*, p. p. el Muncipi.

·IV-. V. DE BONANY, poble de Mallorca, quasi a mig camí de Manacor a Montuiri. Encara que alguns diuen servilment *vilafrānka*, s'ha mantingut aquí robusta la pron. correcta amb *vil-*, oït així a *Llubí* i a *Artà*; gentilici *vilafranque(r)*, a *Llubí*, i *BDLC* VI, 136; *vilafrānke*, digué un infeliç de Vilafranca (XLI, 6.1, 187.9, 162.21). El nom li ve del santuari de *Bonany* (cf. art.), al cim d'un puig, uns 5 k. al N. de la població: tots dos figuren ja al m. Despuig.

VILAGRASSA

Poble d'Urgell, pocs k. a l'O. de Tàrraga.

15 PRON. *bilagrāssa*, a Freixenet (Casac. 1920); *bilagrāsa* a Cabanabona, 1931 (Ll. 29, 222).

MENC. ANT. 1009: Acta de Consagr. de l'esgl. de *Guissona*: «--- infra predictos terminos de *Gisona*, scil. de *Choschonosa*, *Claret*, *Morana*, *Vidal*, *Sto. Martino*, *Gradà*, *Ratera* et *Vilagrassa* ---» (*MarcaH.*, c. 1210.17); 1185, Carta de població: *Vilagrassa*, *Villacrassa* (BABL II, 421; Font Rius *C. d. p.* § 176, i pp. 696-7); 1189: *Vilagrassa* (*Cart.* Poblet p. 76); S. XII: *Villa Grassa* parrs. vigatanes (docs. I i II), p. p. Pladevall nº 210; 1203: *Villa grasa* (BABL III, 271); 1212-22 (CCandi, *Mi.Hi.Ca.* I, 219); 1260: *Villa Grassa* (id. o. c., II, 511); 1276: *Vilagrassa* (Soldevila, *Pere el Gran* III, 476); 1331, '32, '36, '39: «eccl. S. Marie *Vilagrassa Urgelli* (*Mi. Griera* I, 375, 282, 286, 388); 1359: *Villa Grassa* (CoDoACA XII, 448).

Diminutiu toponímic: *Vilagrasseta*, poblet agre. a Montoliu, uns 19 k. a l'E. de Vilagrassa.

PRON.: *bilagrāsə* a Freixenet (Casac. 1920).

MENC. ANT. No figura encara en les llistes de parrs. vigatanes del S. XII; 1331: S. Andreae de *Vilagrassa*; 1339: *Vilagrassa Sanctarum Crucum* (*Misc. Griera* I, 376, 388); 1359: *Vila Graseta* (CoDoACA XII, 52).

HOM. menor: *Vilagrassa* al CpTarr., te. Cambrils (40) (*Enci. Cat.* xv, 478).

La Vila Jotosa, V. *Jotosa* *Vilajuiga*, V. *Juic*

VILALBA

·I-. *Vilalba Sasserra*, al Vallès r. SE. de Sant Celoni.

PRON. *bilalbə* a St. Martí de Montnegre (1989).

MENC. ANT. 1056: *Villa Alba* (Mas, *N.H.Bna.* x, 50) 12); 1073: *Villa Alba* (*Cart.* St. Cugat II, 340).

·II-. Sta. Ma. de *Vilalba*, agre. d'*Abrera* (B. Llobr.); el nom pop. és *Carrer del Suro*.

·III-. *Vilalba dels Arcs*, poble de la Terra Alta.

PRON.: *bilālba* allí, a Gandesa i a Vinebre (també